

רבי זעורא בשם רבי אלעזר לא אמר כן, אלא: "ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן ליי" – כל שאינה ראויה ליקרב לא כאן ולא במקום אחר – אינה עושה תמורה. יצאת נקיבה שבעוף, שאף על פי שאינה ראויה ליקרב כאן, ראויה ליקרב במקום אחר. – רבי בון ורבי בון בעון קומי רבי זעורה: הרי הרובע והנרבע, הרי אינן ראויין ליקרב לא כאן ולא במקום אחר, והרי הן עושין תמורה! – אמר לון: אף אני לא אמרתי אלא טמאה ממש. – וקשיא: ברא כתיב: "והעמיד" "והעריך"?!"

אור ל'שרים

"יצאת נקיבה שבעולה" (=שבעו") – בהמה נקבה שהופרשה לעולה או לפסח או לאשם שונה, שאף על פי שאינה ראויה ליקרב כאן, ראויה ליקרב במקום אחר – שאף על פי שבהמה נקבה אינה ראויה לעולה ולפסח ולאשם, אבל היא ראויה לקורבן אחר, כגון לשלמים, ולכן היא עושה תמורה. לפי רבי אלעזר, זה מקורו של התנא שאמר, שאם הפריש נקבה לעולתו ולפסחו ולאשמו – עושה תמורה. ומציעים קושיא: רבי בון (במסירה שלפנינו הוסיף מגיה מדעתו אל"ף בגלל כפילות השמות: 'אבון') ורבי בון (צריך לומר: רבי בון ורבנין, כמו בירושלמי כלאים ד,ד, וטעות כמו כאן יש גם בכמה מקומות עוד בירושלמי ("שערי תורת ארץ ישראל"). ואין לומר שרבי בון ורבי בון הם אב ובנו, רבין האב ורבי אבין הבן, מכיוון שהבן הוא מהדור החמישי לאמוראים, ולא ייתכן ששאל לרבי זעורה שהוא מהדור השלישי לאמוראים) בעון קומי – רבי בון (רבין, אמורא בדור השלישי והרביעי) והחכמים שאלו (הקשו) לפני רבי זעורה – שאמר בשם רבי אלעזר את מקורו של התנא שאמר, שאם הפריש נקבה לעולתו ולפסחו ולאשמו – עושה תמורה: הרי הרובע – בהמה זכר שרבעה אישה, והנרבע – בהמה נקבה שנרבעה לאיש, הרי אינן ראויין ליקרב לא כאן ולא במקום אחר – שאינם ראויים להקרבה לא לשם הקורבן שהוקדשו וגם לא לשם קורבן אחר, (ו) הרי הן עושין תמורה – ואף על פי כן, הם עושים תמורה (תוספתא תמורה א,ט), שלא כפי שדרש רבי אלעזר את הכתוב!

ומשיבים: אמר לון: – אמר להם (רבי זעורה לרבי בון ולרבנין): אף אני לא אמרתי אלא טמאה ממש (צריך לומר כמו בנוסח הבבלי של מסכת שקלים: 'מזום') – לא דרשתי מהכתוב הלכה כוללת בדבר, שכל שאינה ראויה ליקרב לא כאן ולא במקום אחר – אינה עושה תמורה, ולא דיברתי אלא בבהמה בעלת מום שקדם מומה להקדשה (שהיה בה מום קבוע קודם שהוקדשה למזבח), שהיא כבהמה טמאה שאינה ראויה לקורבן, ואינה עושה תמורה.

ומקשים (על מה שאמר רבי זעורה): וקשיא: – (ו) הדבר

(ויקרא כז,יא-יב) – המקדיש יעמיד את הבהמה לפני אחד הכוהנים, והכוהן ישום את ערך הבהמה לפי ערכה בשוק, כדי שהמקדיש או אדם אחר יוכל לפדות אותה מן ההקדש לפי הערך שקבע הכוהן (מכאן למדים, שקודם שפודים בהמה מקדושתה היא צריכה העמדה והערכה)?! – איך אפשר לומר שהכתוב מדבר בבהמה נקבה שהופרשה לעולה או לפסח או לאשם? והרי הכתוב הזה עצמו אומר, שבהמה זו צריכה העמדה והערכה כדי לפדותה ולהוציאה לחולין, ואילו בהמה נקבה שהופרשה לעולה או לפסח או לאשם אינה צריכה העמדה והערכה כדי לפדותה, שכיוון שאינה עושה תמורה, אין קדושת הגוף חלה עליה ונפדית שלא במום, ורק בהמה שקדושה קדושת הגוף ונפדית במום צריכה העמדה והערכה כדי לפדותה. – אין מתרצים קושיא זו.

ומציעים דרשה שונה: רבי זעורא (רבי זירא, מגדולי אמוראי ארץ ישראל בדור השלישי) בשם רבי אלעזר (בן פדת, אמורא בדור השני) לא אמר כן – לא אמר כך (אינו דורש את הכתוב כך כמו שאמרו בשם רבי יוחנן), אלא אמר כך: נאמר (באיסור תמורה): "וְאִם בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרְבָּן לַיהוָה... לֹא יִמִּיר אֹתוֹ... וְאִם הֶמֶר יִמִּיר בְּהֵמָה בְּבִהְמָה וְהָיָה הוּא וְתִמְוַנְתָּו? הֲיָיָה קֶדְשׁ" (ויקרא כז,ט-י) – בהמה שהוקדשה לקורבן והיא ראויה להקרבה, אם המיר בה בהמת חולין – עושה תמורה; ונאמר אחריו (בהקדשת בהמה טמאה): "וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרְבָּן לַיהוָה" (ויקרא כז,יא) – כל שאינה ראויה ליקרב לא כאן ולא במקום אחר – אינה עושה תמורה – בהמה שהוקדשה לקורבן ואינה ראויה להקרבה לא לשם הקורבן שהוקדשה וגם לא לשם קורבן אחר, שהיא כבהמה טמאה שאינה ראויה לקורבן, כגון בהמה בעלת מום שקדם מומה להקדשה (שהיה בה מום קבוע קודם שהוקדשה), אין בה הדין שבכתוב שלפניו, ואם המיר בה בהמת חולין – אינה עושה תמורה (משנה חולין יב, ב; בכורות ב,ב). יצאת (יצאה מחוץ לכלל) נקיבה שבעוף (המילה 'שבעוף' יתירה, והיא אשגרה מהלשון 'נקיבה שבעוף' לעיל. רבנו משולם הגיה: "יצאת נקיבה בבהמה", ו"קורבן העדה" הגיה: